

पारगड किल्ला, ता.चंदगड, जि. कोल्हापूर हे राज्य
संरक्षित स्मारक म्हणून घोषित करणेबाबतचा
अंतिम अधिसूचनेचा प्रस्ताव.

महाराष्ट्र शासन

पर्यटन व सांस्कृतिक कार्य विभाग

शासन निर्णय क्रमांक : रासंस्मा-२०२३ /प्र.क्र.३१२/सां.का.३

मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,

मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२

दिनांक : २२ डिसेंबर, २०२५

शासन निर्णय :-

पारगड किल्ला, ता.चंदगड, जि. कोल्हापूर हे राज्य संरक्षित स्मारक म्हणून घोषित करणेबाबत विहीत कार्यपद्धतीची प्रक्रिया पूर्ण झाली असल्याने व्यवस्थापक, शासकीय मध्यवर्ती मुद्रणालय, चर्नी रोड, मुंबई यांना या शासन निर्णयाद्वारे निर्देश देण्यात येत आहेत की, या निर्णयाची सोबतची अंतिम अधिसूचना मराठी व इंग्रजी भाषेत महाराष्ट्र शासन सर्वसाधारण राजपत्र भाग-४ मध्ये प्रसिद्ध करावी व सदर अंतिम अधिसूचनेच्या ३० प्रती अपर मुख्य सचिव, सांस्कृतिक कार्य विभाग, मंत्रालय, मुंबई व संचालक, पुरातत्व वस्तुसंग्रहालये संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई यांना पाठविण्यात याव्यात.

०२. संचालक, पुरातत्व व वस्तुसंग्रहालये संचालनालय यांनी सदरहू अंतिम अधिसूचनेची प्रत रमारकाजवळ ठळक ठिकाणी लावण्याची व्यवस्था करावी.

०३. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेताक २०२५१२२२१८५१२६९३२३ असा आहे. हा शासन निर्णय डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्र राज्याचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(नंदा राऊत)

उप सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

१. व्यवस्थापक, शासकीय मध्यवर्ती मुद्रणालय, चर्नी रोड, मुंबई ४०० ००४.
२. संचालक, पुरातत्व व वस्तुसंग्रहालये संचालनालय, मुंबई.
३. सहायक संचालक, पुरातत्व विभाग, पुणे.
४. विभागीय आयुक्त, पुणे.
५. जिल्हाधिकारी, कोल्हापूर.
६. जिल्हा कोषाधिकारी, कोल्हापूर.
७. निवड नस्ती, सां.का.३

अधिसूचना

पर्यटन व सांस्कृतिक कार्य विभाग
मंत्रालय, मादाम कामा मार्ग,
हुतात्मा राजगुरु चौक, मुंबई ३२.
दिनांक : २२ डिसेंबर, २०२५

महाराष्ट्र प्राचीन स्मारके :

व पुराणवस्तुशास्त्र
विषयक स्थळे व अवशेष
अधिनियम, १९६०

क्रमांक: रासंस्मा२०२३-/प्र.क्र.३१२ /सां.का.३

ज्याअर्थी, पर्यटन व सांस्कृतिक कार्य विभागाची शासकीय अधिसूचना क्र. क्र. रासंस्मा-२०२३/प्र.क्र. ३१२/ सां.का.३, दि.०३.०९.२०२४ अन्वये महाराष्ट्र शासनाने यासोबत असलेल्या अनुसूचित निर्दिष्ट केलेले प्राचीन व ऐतिहासिक स्मारक संरक्षित स्मारक म्हणून घोषित करण्याचा शासनाचा इरादा असल्याची महाराष्ट्र प्राचीन स्मारके व पुराणवस्तुशास्त्रविषयक स्थळे व अवशेष अधिनियम, १९६० (सन १९६१ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १२) या अधिनियमाच्या कलम ४ च्या पोट-कलम (१) अन्वये दोन महिन्यांची मुदत दिली होती;

आणि ज्याअर्थी, असे स्मारक संरक्षित म्हणून घोषित करण्यासंबंधी शासनाकडे कोणत्याही हरकती आलेल्या नाहीत.

त्याअर्थी, आता महाराष्ट्र प्राचीन स्मारके व पुराणवस्तुशास्त्रविषयक स्थळे व अवशेष अधिनियम, १९६० (सन १९६१ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १२) या अधिनियमाच्या कलम ४ च्या पोट-कलम (३) अन्वये प्रदान करण्यात आलेल्या अधिकारांचा वापर करून महाराष्ट्र शासन याद्वारे उक्त प्राचीन व ऐतिहासिक स्मारक हे संरक्षित स्मारक असल्याचे जाहीर करत आहे.

अनुसूची

स्थान : मौजे मिरवेल,
गट क्र.: - २१

तालुका : वंदगड

जिल्हा : कोल्हापूर

स्मारकाचे नाव
मालकी

: पारगड किल्ला
: महाराष्ट्र शासन (वन विभाग)

तपशील

: पारगड हा किल्ला छत्रपती शिवाजी महाराजांनी गोव्यातील पोर्टुगीजांच्या हालचालींवर लक्ष ठेवण्याकरीता इ.स. १६७४ साली बांधला. या गडाचा पहिला किल्लेदार म्हणून नरवीर तानाजी मालुसरे यांचा पुत्र रायबा यांचे नाव घेतले जाते. इ.स. १६८९ मध्ये औरंगजेबाचे पुत्र शहाजादा मुअज्जम व खवासखान यांनी पारगड किल्ल्यावर हल्ला केला होता. या युद्धात गडावरील तोफखान्याचे प्रमुख विठोजी धारातिर्थी पडले. विठोजी आणि त्यांच्या सती गेलेल्या धर्मपत्नी तुळसाबाई यांच्या समाध्या आजही गडावर आहेत.

संरक्षित करावयाच्या
स्मारकाचे क्षेत्रफळ

: १९.४३ हेक्टर.आर.

संरक्षित करावयाचे एकूण
क्षेत्रफळ (स्मारकासह)

: १९.४३ हेक्टर आर.

संरक्षित करावयाच्या
क्षेत्राच्या चतु:सिमा

: पूर्व : गट क्रमांक २२ ;
पश्चिम : गट क्रमांक २०;
उत्तर : गट क्रमांक २५ ;
दक्षिण : गट क्रमांक १७ .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांचे आदेशानुसार व नावाने,

(नंदा राऊत)

उप सचिव, महाराष्ट्र शासन

NOTIFICATION

Tourism and Cultural Affairs Department
Mantralaya, Madam Cama Marg,
Hutatma Rajguru Chowk,
Mumbai – 400 032.

Dated : 22 December 2025.

Maharashtra Ancient Monuments and Archaeological Sites and Remains Act, 1960

: No: rasansma2023/C.R.312/Sanka3,-

Whereas, by the Government Notification, Tourism and Cultural Affairs Department, No: rasansma 2023/C.R.312/Sanka 3, dated the 03th September, 2024 e Government of Maharashtra had given two months' notice of its intention to declare the ancient and historical monument specified in the Schedule appended hereto to be a protected monument, as required by sub-section (1) of section 4 of the Maharashtra Ancient Monuments and Archaeological Sites and Remains Act, 1960 (Mah. XII of 1961);

And whereas the Government has not received any objection to the making of such declaration;

Now, therefore, in exercise of powers conferred by sub-section (3) of section 4 of the Maharashtra Ancient Monuments and Archaeological Sites and Remains Act, 1960 (Mah. XII of 1961), the Government of Maharashtra hereby declares that the said ancient and historical monument to be a protected monument.

SCHEDULE

Locality: Mauje Mirvel, Taluka : Chandgad, District: Kolhapur.

Gat/Survey No. 21.

Name of the monument to be protected : Pargad Fort

Ownership : Forest Department (Government of Maharashtra)

Particulars : Pargad Fort was built by Chhatrapati Shivaji Maharaj in 1674 A.D. to monitor the movement of the Portuguese in Goa. Raiba Malusare, son of Narveer Tanaji Malusare, is named as the first Killedar of this fort. In 1689 A.D. Aurangzed's sons Shahzada Muazzam and Khawas Khan attacked Pargad fort. In this battle, Vithoji the head of the artillery Martyred. The tombs of Vithoji and his wife Tulsabai, who were Sati, are still standing in the fort.

Area of the monument to be protected : 19.43 Ha/Aar

Total Area of the monument to be protected : 19.43 Ha/Aar

Boundaries : East : Gat number 22;
West : Gat number 20;
North : Gat number 25;
South : Gat number 17.

By order and in the name of the
Governor of Maharashtra,

(Nanda Raut)
Deputy Secretary to Government